

Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍ ADVOKÁTKY
ELEANOR SHARPSTON
přednesené dne 10. září 2013¹

Věc C-328/12

**Ralph Schmid (jednající jako správce podstaty v úpadkovém řízení Aletty Zimmermann)
proti
Lilly Hertel**

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Bundesgerichtshof (Německo)]

„Soudní spolupráce v občanských věcech — Úpadkové řízení — Nařízení (ES) č. 1346/2000 —
Příslušnost soudu členského státu, ve kterém jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka — Odpůrčí žaloba
v rámci úpadkového řízení — Exteritoriální prvek — Žalovaný pobývajícím ve třetí zemi“

1. Článek 3 odst. 1 nařízení Rady (ES) č. 1346/2000² (dále jen „nařízení“) určuje, které soudy jsou mezinárodně příslušné k zahájení úpadkového řízení. V rámci takového řízení správce podstaty může „v zájmu věřitelů podávat žaloby na neplatnost právního úkonu“³. V projednávané věci jde o to, zda se pravidlo o příslušnosti stanovené v čl. 3 odst. 1 uplatní, má-li odpůrce žaloby na neplatnost právního úkonu bydliště ve třetí zemi.

Nařízení o úpadkovém řízení

2. Hlavní náplní nařízení je upravit rozdělení příslušnosti, určení rozhodného práva a vzájemné uznávání v souvislosti s úpadkovým řízením. Projednávaná věc se zabývá výkladem obecného pravidla pro určení mezinárodní příslušnosti. Jako součást posouzení je však nutné přihlédnout k obecné struktuře nařízení a postavení správce podstaty.

3. Body 2, 3 a 4 odůvodnění tohoto nařízení vysvětlují, že řádné fungování vnitřního trhu vyžaduje, aby mezinárodní úpadková řízení probíhala účinně, a že pro řádné fungování vnitřního trhu je nutné vyhnout se podnětům, které motivují zúčastněné strany k převodům majetku nebo soudních řízení z jednoho členského státu do druhého za účelem výhodnějšího právního postavení (tzv. *forum shopping*).

4. Bod 8 odůvodnění uvádí, že k dosažení těchto cílů je „nezbytné [...] aby ustanovení o příslušnosti, uznávání a rozhodném právu v této oblasti byla obsažena v právním aktu Společenství“.

¹ — Původní jazyk: angličtina.

² — Nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000 o úpadkovém řízení (Úř. věst. L 160, s. 1), ve znění změn.

³ — Poslední věta čl. 18 odst. 2 nařízení.

5. Body 12 až 14 odůvodnění uvádějí:

- „(12) Toto nařízení umožňuje zahájit hlavní úpadkové řízení ve státě, ve kterém jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka. Tato řízení mají obecnou platnost a vztahují se na veškerý majetek dlužníka. Za účelem ochrany různých zájmů umožňuje toto nařízení zahájit vedlejší řízení, která probíhají souběžně s hlavním řízením. Vedlejší řízení může být zahájeno v členském státě, ve kterém má dlužník provozovnu. Účinky vedlejších řízení se omezují na majetek, který se nachází v tomto státě. Potřeba jednotnosti ve Společenství je naplněna závaznými pravidly o koordinaci s hlavním řízením.
- (13) Místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy, by mělo odpovídat místu, ze kterého dlužník obvykle své zájmy spravuje, a je proto zjistitelné třetími osobami.
- (14) Toto nařízení se týká pouze řízení, ve kterých jsou hlavní zájmy dlužníka soustředěny ve Společenství.“

6. Kapitola I nařízení je nadepsána „Obecná ustanovení“. Článek 1 („Oblast působnosti“) této kapitoly v odstavci 1 stanoví:

„Toto nařízení se vztahuje na kolektivní úpadkové řízení, která zahrnují částečné nebo úplné zabavení majetku dlužníka a jmenování správce podstaty.“

7. Článek 2 písm. a) definuje „úpadkové řízení“ jako „kolektivní řízení“, jejichž seznam je obsažen v příloze A nařízení; tento seznam uvádí zvláštní typy řízení v každém členském státě, jež jsou definována vnitrostátním právem.

8. Podle čl. 2 písm. b) se „správcem podstaty“ rozumí „osoba nebo subjekt, jejichž funkcí je spravovat nebo prodat majetek, který byl dlužníkovi zabaven, nebo dohlížet na správu jeho záležitostí“.

9. Článek 3 nařízení je nadepsán „Mezinárodní příslušnost“. Stanoví:

„1. Soudy členského státu, na jehož území jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, jsou příslušné k zahájení úpadkového řízení. V případě společnosti nebo právnické osoby se za místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy, považuje sídlo, pokud není prokázán opak.

2. Pokud jsou hlavní zájmy dlužníka soustředěny na území některého členského státu, jsou soudy jiného členského státu příslušné k zahájení úpadkového řízení proti dlužníkovi pouze tehdy, pokud má dlužník provozovnu na území tohoto členského státu. Účinky takového řízení jsou omezeny na majetek, který se nachází na území tohoto členského státu.

3. Pokud bylo úpadkové řízení zahájeno podle odstavce 1, stávají se jakákoli následná řízení podle odstavce 2 vedlejšími řízeními. Tato řízení musí být likvidačními řízeními.“

10. V kapitole II, nadepsané „Uznávání úpadkového řízení“, článek 16 („Zásady“) odst. 1 stanoví:

„Rozhodnutí o zahájení úpadkového řízení učiněné soudem členského státu, který je příslušný podle článku 3, je uznáváno ve všech ostatních členských státech od okamžiku, kdy nabude účinku ve státě, který řízení zahájil. [...]“

11. Článek 17 („Účinky uznání“) v odstavci 1 stanoví:

„Rozhodnutí o zahájení úpadkového řízení podle čl. 3 odst. 1 má bez dalších formálních náležitostí v kterémkoli jiném členském státě stejné účinky jako podle práva státu, který řízení zahájil, pokud toto nařízení nestanoví jinak a dokud ve výše uvedeném členském státě není zahájeno řízení podle čl. 3 odst. 2.“

12. Článek 18 („Pravomoci správce podstaty“) mimo jiné stanoví:

„1. Správce podstaty jmenovaný soudem příslušným podle čl. 3 odst. 1 může vykonávat veškeré pravomoci, které mu jsou svěřeny podle práva státu, který řízení zahájil, v jiném členském státě [...]

2. Správce podstaty [...] může také v zájmu věřitelů podávat žaloby na neplatnost právního úkonu.

3. Při výkonu svých pravomocí musí správce podstaty jednat v souladu s právem členského státu, na jehož území zamýšlí jednat, zejména pokud jde o zpeněžení majetkové podstaty. Tyto pravomoci nesmějí zahrnovat donucovací opatření nebo právo rozhodovat v soudních řízeních nebo sporech.“

13. Článek 25 nařízení („Uznávání a vykonatelnost jiných rozhodnutí“) v odstavci 1 stanoví:

„Rozhodnutí učiněná soudem, jehož rozhodnutí o zahájení řízení je uznáno podle článku 16, která se týkají průběhu a skončení úpadkového řízení, a vyrovnání tímto soudem schválená se rovněž uznávají bez dalších formálních náležitostí. [...]

První pododstavec se rovněž vztahuje na rozhodnutí, která vyplývají přímo z úpadkového řízení, a na rozhodnutí, která s ním úzce souvisejí, i když je učinil jiný soud.

[...]“

14. Článek 44 odst. 1 uvádí, že pokud jde o věci, které spadají do působnosti nařízení, nahrazuje toto nařízení dřívější mezinárodní smlouvy uzavřené mezi dvěma nebo více členskými státy. Článek 44 odst. 3 písm. a) nicméně stanoví, že toto nařízení se nepoužije, „pokud je ve věcech úpadku neslučitelné se závazky vyplývajícími z mezinárodní smlouvy uzavřené tímto státem s jednou nebo více třetími zeměmi před vstupem tohoto nařízení v platnost“.

Skutkový stav, řízení a předběžná otázka

15. Ralph Schmid je správcem podstaty v úpadkovém řízení, které bylo zahájeno dne 4. května 2007 vůči Alettě Zimmermann. V rámci tohoto řízení podal odpůřčí žalobu proti Lilly Hertel vůči právnímu úkonu uzavřenému mezi ní a A. Zimmermann. L. Hertel, která je nevlastní matkou A. Zimmermann, bydlí ve Švýcarsku. Je zřejmé, že v tomto řízení neexistuje žádný jiný mezinárodní prvek (neexistuje zejména žádný jiný prvek zahrnující jiný členský stát EU než Německo). Touto žalobou se správce podstaty domáhá vrácení částky 8015.08 eur plus úroků jako části majetku A. Zimmermann.

16. Žaloba byla v řízeních v nižších stupních odmítnuta jako nepřijatelná z důvodu nedostatku mezinárodní příslušnosti německých soudů. Proti tomuto rozhodnutí podal R. Schmid opravný prostředek „Revision“ k Bundesgerichtshof (Spolkový soudní dvůr, dále jen „předkládající soud“).

17. Devátý civilní senát Bundesgerichtshof dospěl k závěru, že rozhodnutí sporu závisí na výkladu čl. 3 odst. 1 nařízení, a rozhodl se proto přerušit řízení a požádat o rozhodnutí následující předběžné otázky:

„Jsou soudy členského státu, na jehož území bylo zahájeno úpadkové řízení na majetek dlužníka, příslušné rozhodovat o odpůřčí žalobě podané v rámci úpadkového řízení proti žalovanému, který nemá bydliště nebo statutární sídlo na území členského státu?“

18. Písemná vyjádření byla předložena R. Schmidem a Komisí. Na jednání, které se konalo dne 10. dubna 2013, přednesly svá vyjádření německá vláda a Komise.

Vyjádření předložená Soudnímu dvoru

19. Ralph Schmid uvádí, že čl. 3 odst. 1 nařízení musí být vykládán v tom smyslu, že příslušnost rozhodnout o žalobě svěřuje soudům členského státu, v němž bylo zahájeno úpadkové řízení. Jediným kritériem pro příslušnost stanovenou v čl. 3 odst. 1 je místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka. Přidání další podmínky, totiž že musí existovat prvek zahrnující dva či více členských států, by zavádělo právní nejistotu ohledně zahájení řízení. Výklad čl. 3 odst. 1 v navrženém smyslu je v souladu se zásadou jednotnosti řízení. Posiluje rovněž řádné fungování jednotného trhu tím, že brání případnému přesunu majetku mimo Evropskou unii za účelem získání výhodnějšího postavení (tzv. *forum shopping*), a tím, že správci podstaty umožňuje snáze napadnout a zrušit přesuny dlužníkova majetku mimo Evropskou unii.

20. Komise souhlasí. Článek 3 odst. 1 svěřuje mezinárodní příslušnost soudům členského státu, ve kterém jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka. Pokud jde o příslušnost pro žaloby, které jsou úzce spojeny s úpadkovým řízením, neexistují žádné další podmínky: nemusí existovat prvek zahrnující jiný členský stát. Rozlišovat lze a mělo by být rozlišováno mezi pravidly, jimiž se řídí mezinárodní příslušnost, a pravidly, která se týkají uznávání a výkonu rozhodnutí. Unijní právo nemůže zavazovat třetí země, aby uznávaly a vykonávaly rozhodnutí vydaná soudy EU v úpadkových věcech.

21. Německá vláda uvádí, že unijní právo může vyvolávat účinky pro třetí země pouze prostřednictvím bilaterálních a multilaterálních smluv. Evropská unie nemá pro úpadkové řízení žádnou smlouvu se Švýcarskem, kde bydlí L. Hertel. Kromě toho cíle nařízení nepodporují rozšíření pravidla o mezinárodní příslušnosti na adhezní řízení, ve kterých jsou odporovány dřívější úkony zahrnující žalovaného, jenž se nachází ve třetí zemi. Nařízení má za cíl zajistit, aby úpadkové řízení účinně a efektivně fungovalo na vnitřním trhu, kterého se třetí země neúčastní. Nařízení se příslušností nezabývá izolovaně, naopak, pravidla o příslušnosti jsou součástí obecného systému pro účinně a efektivně úpadkové řízení. Vzhledem k tomu, že pravidla o uznávání a výkonu nemohou být uplatňována vůči třetím zemím, bylo by neefektivní vykládat čl. 3 odst. 1 v tom smyslu, že zakládá mezinárodní příslušnost soudu vůči třetím zemím. Žalované osoby, které již jsou slabší stranou, by to rovněž vystavilo úpadkovému a procesnímu právu, které neznají, což by dále oslabovalo jejich postavení.

Posouzení

22. Nařízení má za cíl zlepšit účinnost a efektivitu úpadkových řízení s mezinárodním dopadem⁴. Za tímto účelem nařízení stanoví pravidla pro příslušnost, která jsou společná pro všechny členské státy, pravidla pro zjednodušení uznávání rozhodnutí a pravidla týkající se rozhodného práva⁵. Tato pravidla jsou založena na zásadách jednoty a obecnosti⁶, upravena tak, aby umožňovala omezená vedlejší řízení. Nařízení tedy pro jedno hlavní řízení v jednom členském státě, které se vztahuje na veškerý majetek dlužníka bez ohledu na to, kde se majetek nachází, stanoví omezenou možnost zahájit vedlejší řízení ve druhém členském státě⁷.

23. Pravidlo o příslušnosti uvedené v čl. 3 odst. 1 bylo označeno jako „základní kámen“ systému založeného nařízením⁸. Toto pravidlo stanoví, že soudy členského státu, na jehož území jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, jsou příslušné k zahájení úpadkového řízení. Podle nařízení tedy místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, hraje klíčovou roli při určování příslušnosti⁹.

24. Předkládající soud se táže, zda soudy členského státu, na jehož území bylo zahájeno úpadkové řízení na majetek dlužníka, jsou příslušné rozhodovat o odpůrcí žalobě proti žalovanému, který má bydliště ve třetí zemi. Před zodpovězením této otázky je však nutné určit, zda za okolností, kdy jediný mezinárodní prvek úpadkového řízení lze nalézt mezi *členským státem a třetí zemí* (a nikoli mezi dvěma či více členskými státy), jsou soudy členského státu, ve kterém jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, příslušné pro úpadkové řízení na základě čl. 3 odst. 1 nařízení, nebo na základě vnitrostátního úpadkového práva tohoto členského státu a mezinárodního práva soukromého. (V posledně uvedeném případě by se rozhodnutí těchto soudů o mezinárodní příslušnosti řídilo bilaterálními smlouvami o úpadkovém řízení uzavřenými mezi tímto členským státem a třetí zemí.) Jinak řečeno: vztahuje se vůbec nařízení na takováto řízení?

25. Podle mého názoru ano. Článek 1 odst. 1 nařízení uvádí, že se nařízení vztahuje na „kolektivní úpadková řízení, která zahrnují částečné nebo úplné zabavení majetku dlužníka a jmenování správce podstaty“. Není zřejmé, že by v případě řízení obsahujících přeshraniční prvek čl. 1 odst. 1 či příloha A uplatňování nařízení omezovala.

26. Nařízení je přímo použitelným aktem. Po svém vstupu v platnost nahradilo veškeré vnitrostátní právo a bilaterální smlouvy¹⁰, jejichž smluvními stranami byly členské státy, které určovaly mezinárodní příslušnost v souvislosti s úpadkovým řízením, pouze s výhradou čl. 44 odst. 3¹¹. V případě, že jsou hlavní zájmy dlužníka soustředěny v Evropské unii, se použije čl. 3 odst. 1 (a ne vnitrostátní právo) pro určení, kterého členského státu jsou soudy příslušné pro zahájení řízení.

4 — Viz body 2 a 8 odůvodnění tohoto nařízení, citované výše v bodech 3 a 4.

5 — Viz bod odůvodnění 8, citovaný výše v bodě 4.

6 — Viz bod 12 odůvodnění, citovaný výše v bodě 5, a rozsudek ve věci *Staubitz-Schreiber*, C-1/04, Sb. rozh. s. I-701, bod 28. „Zásada jednoty“ znamená, že existuje jedno úpadkové řízení. „Zásada obecnosti“ znamená, že se toto řízení vztahuje na veškerý majetek dlužníka, ať už se nachází kdekoli.

7 — Vedlejší řízení může být pouze likvidačním řízením a má účinky pouze, pokud jde o majetek, který se nachází v tomto členském státě, viz bod 12 odůvodnění citovaný výše v bodě 5. Systém stanovený nařízením byl jedním z komentátorů trefně nazván systémem „koordinované univerzality“, viz profesor Bob Wessels v „The Changing Landscape of Cross-border In Europe“, *Juridica International* XII/2007, s. 116 až 124.

8 — Viz bod 21 stanoviska generálního advokáta Ruiz-Jaraba Colomera ve věci *Staubitz-Schreiber*, uvedené výše v poznámce pod čarou 6.

9 — Stejně jako v nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2001, L 12, s. 1, dále jen „nařízení Brusel“), ve kterém, až na několik výjimek, bydliště žalovaného hraje klíčovou roli při určování mezinárodní příslušnosti.

10 — Článek 44 odst. 1.

11 — Citovaného výše v bodě 14. Zdá se, že mezi Německem a Švýcarskem neexistuje žádná relevantní bilaterální smlouva, která by toto ustanovení činila v projednávané věci použitelným.

27. Jak uvádí německá vláda, základem pro legislativní opatření EU, které vedlo k vydání nařízení, je potřeba zajistit řádné fungování vnitřního trhu (viz body odůvodnění 2, 3, 4 a 8). Z toho nicméně nevyplývá, že pro použití nařízení je nezbytné prokázat, že v každém jednotlivém úpadkovém řízení existuje přeshraniční prvek. Vykládat nařízení v tom smyslu, že se uplatní pouze za okolností, kdy existuje přeshraniční prvek zahrnující minimálně dva členské státy EU, by vedlo ke značné nejistotě a mařilo by účinnost a efektivitu řízení.

28. Aby se nařízení použilo, musí samotné úpadkové řízení samozřejmě zahrnovat dlužníka, jehož hlavní zájmy jsou soustředěny v členském státě (viz bod odůvodnění 14). Pokud zde soustředěny nejsou, nařízení se nepoužije. Nařízení „umožňuje zahájit hlavní úpadkové řízení ve státě, ve kterém jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka“, a upřesňuje, že „tato řízení mají obecnou platnost a vztahují se na veškerý majetek dlužníka“¹². Chápu to tak, že toto vyjádření je výrazem zásad jednoty a obecnosti. Domnívám se, že toto jsou žádoucí zásady pro použití v každém úpadkovém řízení.

29. Určení, který soud je příslušný, musí být provedeno co nejdříve, aby bylo možné podniknout kroky k ochraně dlužnickova majetku pro jeho věřitele, a byla tedy zajištěna účinnost a efektivita řízení¹³. Soudní dvůr ve věci *Staubitz-Schreiber*¹⁴ jasně konstatoval, že pro účely určení, který soud je příslušný zahájit úpadkové řízení, je nutné určit středisko hlavních zájmů dlužníka k okamžiku, kdy byl podán návrh na zahájení úpadkového řízení, a nikoli ke dni, kdy bylo řízení skutečně zahájeno. V raném stadiu může být existence jakéhokoli přeshraničního prvku neznámá. Určení příslušného soudu nicméně nemůže být odloženo až do doby, kdy kromě střediska zájmů dlužníka bude známo místo různých skutečností relevantních pro řízení (jako například bydliště potenciálních odpůrců adhezních žalob nebo místo, kde se nachází všechny části dlužnickova majetku). Čekání až do doby, kdy toto bude zcela známo, by bylo v rozporu s cíli účinnosti a efektivitě úpadkového řízení, jichž se nařízení snaží dosáhnout, a vedlo by k právní nejistotě.

30. Samotný čl. 3 odst. 1 nařízení jednoznačně uvádí, že „[s]oudy členského státu, na jehož území jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, jsou příslušné k zahájení úpadkového řízení“¹⁵. Jakýkoli jiný prvek je pro určení příslušného soudu irelevantní. Místo, kde se nachází dlužníkův majetek, je proto irelevantní, s výjimkou toho, že může být jako faktor zohledněno při určování, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka a zda je nutné zahájit vedlejší řízení podle čl. 3 odst. 2. Místo bydliště jakéhokoli potenciálního odpůrce žaloby, která by v rámci těchto řízení mohla být (v případě nutnosti) následně podána správcem podstaty s cílem odporovat určitému úkonu a získat zpět ve prospěch věřitelů další majetek, je rovněž irelevantní pro otázku, který soud je příslušný pro zahájení řízení. Takováto žaloba spadá do příslušnosti soudu, který (již) takovéto řízení zahájil, protože se jedná o žalobu, která z takového řízení přímo vyplývá a úzce s ním souvisí¹⁶. Ve stadiu, kdy úpadkové řízení již probíhá, odpůrčí žaloba časově následuje zahájení úpadkového řízení u příslušného soudu. Z toho vyplývá, že místo, kde se nachází odpůrce takovéto žaloby, nemůže mít žádný dopad na prvotní určení soudu příslušného pro zahájení úpadkového řízení.

31. Podle mého názoru proto není pro použití nařízení nezbytné prokázat přeshraniční prvek zahrnující dva či více členských států. Jsou-li hlavní zájmy dlužníka soustředěny v Evropské unii¹⁷, čl. 3 odst. 1 nařízení, který je přímo použitelný ve všech členských státech, určuje příslušný soud.

12 — Bod odůvodnění 12.

13 — Potřeba okamžitého použití pravidla o určení příslušnosti, jež je stanoveno v nařízení, aby byla zajištěna účinnost řízení, byla v souvislosti se systémem uznávání rovněž zdůrazněna v rozsudku ve věci C-341/04, *Eurofood IFSC*, Sb. rozh. s. I-3813, bod 52.

14 — Uvedené výše v poznámce pod čarou 6.

15 — Ke kritériím určení místa, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, viz rozsudky *Staubitz-Schreiber*, citovaný výše v poznámce pod čarou 6, *Eurofood IFSC*, citovaný výše v poznámce pod čarou 13, a rozsudek ve věci C-396/09, *Interedil* (Sb. rozh. s. I-9915).

16 — Viz rozsudek ve věci *Seagon*, (C-339/07, Sb. rozh. s. I-767, body 21 a 28; viz rovněž bod 6 odůvodnění nařízení).

17 — Viz bod 14 odůvodnění, citovaný výše v bodě 5.

32. Má příslušný soud rovněž pravomoc rozhodnout o odpůrcí žalobě podané správcem podstaty v případě, že odpůrce takovéto žaloby nemá bydliště v jiném členském státě, nýbrž ve třetí zemi?

33. Německá vláda uvádí, že nařízení se na určení příslušnosti, pokud jde o takovouto žalobu, nevztahuje. Potenciální odpůrce (a velice pravděpodobně dotyčný majetek) se nachází mimo Evropskou unii. Odpůrce by to uvedlo do slabého postavení, v němž by se žalobě musel bránit před cizími soudy. Kromě toho, zatímco nařízení výslovně zajišťuje uznávání a vykonatelnost rozhodnutí příslušných soudů, pokud jde o úkon zahrnující jiné členské státy EU¹⁸, soudy třetích států nic nezavazuje uznat či vykonat jakékoli rozhodnutí, které by příslušný soud v rámci Evropské unie mohl vydat.

34. Tyto argumenty mne nepřesvědčily. Podle mého názoru má soud příslušný podle čl. 3 odst. 1 nařízení pravomoc rozhodnout o odpůrcí žalobě podané správcem podstaty proti úkonu, který zahrnuje odpůrce, jenž má bydliště ve třetí zemi.

35. Zaprvé, zásady jednoty a obecnosti nepochybně svědčí ve prospěch takovéhoho přístupu. Úpadkové řízení je kolektivní řízení a soud místa, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, se (z definice) bude zabývat hlavní částí záležitostí dlužníka (jinak by výraz „hlavní zájmy“ postrádal smysl)¹⁹. Pokud tento soud – jehož příslušnost zabývat se úpadkem by měla být relativně lehce předvídatelná²⁰ – má dohlížet nad správným posouzením hodnoty dlužníkovy majetku a nad náležitým uspořádáním vztahů s jeho věřiteli, musí být nadán pravomocí rozhodnout o žalobě podané správcem podstaty, kterou je odporován dřívější úkon mezi dlužníkem a třetí stranou a jejímž cílem je získat ve prospěch věřitelů dotyčnou věc nebo prospěch z tohoto úkonu do majetku dlužníka.

36. Zadruhé si nemyslím, že skutečnost, že ustanovení nařízení týkající se uznávání a výkonu rozhodnutí nemohou zavazovat třetí země, brání použití pravidla o příslušnosti. Je nejen důležité, ale i užitečné rozlišovat mezi příslušností na straně jedné a uznáváním a výkonem na straně druhé.

37. Pokud se jedná o příslušnost, nařízení ji určuje pouze s odkazem na místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka. Soudní dvůr již, pokud jde o čistě vnitrounní úpadkové řízení, rozhodl, že tento soud je příslušný nejen pro hlavní úpadkové řízení, nýbrž i pro všechna adhezní řízení²¹.

38. Pokud se jedná o uznávání a výkon, zaprvé podotýkám, že na tato ustanovení lze nahlížet odděleně od ustanovení o rozdělení příslušnosti. Zadruhé ani v případě nemožnosti opřít se o samotné nařízení, pokud jde o uznávání a výkon, není nutně určení příslušného soudu zcela bez dopadu. Může být možné (přestože se v projednávaném případě zdá, že tomu tak není) dosáhnout uznání a výkonu tohoto určení podle bilaterální smlouvy.

39. Pravdou je, že správce podstaty, pokud získá rozsudek, že určitý dřívější právní úkon zahrnující třetí osobu má být neúčinný, bude muset požádat o uznání a výkon tohoto rozsudku ve státě, kde má třetí osoba bydliště (nebo kde se nachází majetek, na který se tento právní úkon vztahuje). Z jeho pohledu to přesto obvykle bude účinnější a méně nákladný postup než začínat zcela samostatné řízení před soudy tohoto státu (a méně nákladný postup zachová ve prospěch věřitelů více z dlužníkovy

18 — Viz články 16 (zásady uznávání), 17 (účinky uznání) a 25 (uznávání a vykonatelnost jiných rozhodnutí). Zejména čl. 25 odst. 1 stanoví, že rozhodnutí, která se týkají „průběhu a skončení úpadkového řízení, a vyrovnání tímto soudem schválená“ se uznávají „bez dalších formálních náležitostí“; a jeho druhý pododstavec výslovně uvádí, že „první pododstavec se rovněž vztahuje na rozhodnutí, která vyplývají přímo z úpadkového řízení, a na rozhodnutí, která s ním úzce souvisejí, i když je učinil jiný soud“.

19 — Podle bodu 13 odůvodnění (citovaného výše v bodě 5), odpovídá místo, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, místu, ze kterého dlužník své zájmy obvykle spravuje, a je proto zjištělné třetími osobami.

20 — Účelem pravidla o příslušnosti je zaručit právní jistotu a předvídatelnost toho, které soudy jsou příslušné k zahájení úpadkového řízení: viz rozsudky *Staubitz-Schreiber*, uvedený výše v poznámce pod čarou 6, bod 27, a *Eurofood IFSC*, uvedený výše v poznámce pod čarou 13, bod 33.

21 — Viz rozsudek *Seagon*, uvedený výše v poznámce pod čarou 16.

majetku). V nejlepším případě bude rozsudek, který správce podstaty již získal, uznán a vykonán; v nejhorším případě se bude muset – před provedením závěrečného vyrovnání s věřiteli – vrátit k příslušnému soudu v členském státě EU a požádat o úpravu vyčíslení dlužníkovy majetku směrem dolů.

40. Z pohledu třetí strany zajišťuje neexistence automatického uznání a výkonu určitý stupeň dodatečné ochrany. Je docela dobře možné, že takováto třetí strana, bude-li jí doručeno oznámení o podání žaloby správcem podstaty, se rozhodne pro účast a obranu v řízení před soudem místa, kde jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka. Pokud tak z jakéhokoli důvodu nebyla schopna nebo ochotna učinit, bude mít silnější důvody požádat svůj místní soud, aby rozsudek proti ní automaticky neuznal a nevykonal, nýbrž aby žalobu věcně přezkoumal.

41. Zatřetí stojí za povšimnutí, že v rozsudku *Owusu*²², v němž bylo vyloženo pravidlo o příslušnosti uvedené v článku 2 Bruselské úmluvy²³ (které stanoví, že „osoby, které mají bydliště na území některého smluvního státu, [...] [mohou být] žalovány u soudů tohoto smluvního státu“) velký senát konstatoval, že toto ustanovení se vztahovalo i na situaci zahrnující vztahy mezi soudy pouze jednoho smluvního státu a soudy státu, který nebyl smluvním státem úmluvy²⁴. V uvedené věci měl jeden z odpůrců bydliště ve Spojeném království, několik dalších odpůrců však mělo bydliště na Jamajce, kde došlo k úrazu, který vedl ke vzniku sporu, a bylo (věrohodně) argumentováno v tom smyslu, že *forum conveniens* pro řízení byla Jamajka. V uvedené věci (stejně jako v projednávaném případě) věc zahrnovala smluvní stát a třetí zemi: nebyla dána příslušnost žádného jiného smluvního státu a spor neměl k jinému smluvnímu státu žádný vztah²⁵. Velký senát přesto rozhodl, že pravidlo o příslušnosti uvedené v článku 2 Bruselské úmluvy bylo kogentní a bránilo jakékoli možnosti soudu členského státu uplatnit teorii *forum non conveniens* a odmítnout svou příslušnost.

42. Argumenty uvedené v projednávané věci německou vládou jsou velmi podobné argumentům, které byly ve věci *Owusu* neúspěšně uplatněny Spojeným královstvím²⁶.

43. Je tedy zřejmé, že velký senát si byl při rozhodování ve věci *Owusu* vědom toho, že pokud rozhodne, že soudy dotčeného smluvního státu (Spojeného království) nemohou ve prospěch soudů nesmluvního státu (Jamajky) prohlásit, že není dána jejich příslušnost, mohou potenciálně nastat těžkosti s uznáním a výkonem vydaného rozsudku²⁷. Ve věci *Owusu* Soudní dvůr rovněž výslovně zohlednil zásadu relativního účinku mezinárodních smluv (v souvislosti s tím, že Bruselská úmluva nemůže ukládat povinnosti státům, které nevyjádřily souhlas s tím, že jí budou vázány). Soudní dvůr uvedl, že „[v] tomto ohledu stačí konstatovat, že označení soudu smluvního státu z důvodu bydliště žalovaného na území tohoto státu, dokonce v souvislosti se sporem, který má alespoň zčásti vztah ke třetímu státu z důvodu svého předmětu nebo bydliště žalobce, za příslušný, nemůže tomuto třetímu státu ukládat povinnost“²⁸. Soudní dvůr dal přednost zásadám právní jistoty²⁹, ochraně osob usazených ve Společenství³⁰ a jednotnému používání pravidel o příslušnosti, s poukazem na skutečnost, že „cílem Bruselské úmluvy je právě stanovení společných pravidel za vyloučení vymykajících se vnitrostátních pravidel“³¹.

22 — Věc C-281/02, Sb. rozh. 2005, s. I-1383.

23 — Úmluva ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a o výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 1972, L 299, s. 32), v tehdy platném znění („Bruselská úmluva“). Bruselská úmluva byla nahrazena nařízením Brusel, uvedeným výše v poznámce pod čarou 9.

24 — Rozsudek *Owusu*, uvedený výše v poznámce pod čarou 22, bod 35.

25 — Z těchto skutečností skutečně vycházela formulace první předběžné otázky: viz bod 22 uvedeného rozsudku.

26 — Viz body 30 a 32 uvedeného rozsudku.

27 — Viz bod 21 uvedeného rozsudku, který jasně uvádí, že předkládající soud na tyto těžkosti upozornil.

28 — Bod 31.

29 — Viz body 38 až 41.

30 — Viz bod 42.

31 — Viz bod 43.

44. Velký senát výslovně uznal, že mohou existovat reálné těžkosti (jako například „přepravní těžkosti související se zeměpisnou vzdáleností, nezbytnost posuzovat meritum věci podle jamajských kritérií, možnost dosáhnout výkonu rozsudku pro zmeškání na Jamajce, nemožnost podat vzájemný návrh proti ostatním žalovaným“); konstatoval ale, že „bez ohledu na skutečnou povahu těchto obtíží [...] tyto úvahy [...] nemohou [...] zpochybnit kogentní povahu základního pravidla o příslušnosti obsaženého v článku 2 Bruselské úmluvy“³².

45. Mám za to, že stejné úvahy, které vedly velký senát k jeho závěru ve věci *Owusu*, jsou platné i v projednávané věci; rozhodnutí ve věci *Owusu* by se proto mělo obdobně použít i v projednávané věci.

46. Začtvrté, konstatování, že soud příslušný podle čl. 3 odst. 1 nařízení má v rámci úpadkového řízení rovněž pravomoc rozhodnout o odpůrcí žalobě proti dřívější transakci uzavřené mezi dlužníkem a odpůrcem majícím bydliště ve třetí zemi, je v souladu s účelem nařízení, kterým je podporovat řádné fungování vnitřního trhu. Nařízení (v bodě odůvodnění 4) výslovně uznává potřebu „vyhnout se podnětům, které motivují zúčastněné strany k převodům majetku nebo soudních řízení z jednoho členského státu do druhého za účelem výhodnějšího právního postavení (tzv. *forum shopping*)“. Podobné úvahy však platí i ve vztahu mezi Evropskou unií a třetími zeměmi. Pokud by soud příslušný podle čl. 3 odst. 1 nařízení *neměl* pravomoc rozhodnout o odpůrcí žalobě proti dřívějšímu úkonu, existoval by zřejmý podnět pro osobu (nebo podnik), která si uvědomuje, že se dostává do finančních potíží, převést majetek mimo Evropskou unii prostřednictvím pochybných či předstíraných transakcí uzavřených se třetími osobami s bydlištěm ve třetích zemích, aby ho tak dostala z dosahu správce podstaty a zbavila tak věřitele možnosti získat z majetku dlužníka nejvyšší možné uspokojení.

47. V souladu s výše uvedeným dospívám k závěru, že přístupu obhajovanému R. Schmidtem (správce podstaty) a Komisí je nutné dát přednost před přístupem, který obhajuje německá vláda. Závěr, že soud příslušný podle čl. 3 odst. 1 nařízení má pravomoc rozhodnout o žalobě podané správcem podstaty, kterou je odporována dřívější transakce uzavřená mezi dlužníkem a odpůrcem majícím bydliště ve třetí zemi, je v souladu se zásadami jednoty a obecnosti a podporuje cíle jednotného trhu. Správce podstaty bude schopen nakládat s majetkem dlužníka účinněji a s nižšími náklady, což bude ku prospěchu věřitelů (mnoho z nich pravděpodobně bude mít bydliště v Evropské unii). Tyto výhody převažují nad jakýmkoli nevýhodami pro odpůrce ve třetí zemi, který se musí žalobě bránit před pro něj „špatnými“ soudy; a – právě proto, že jakýkoli rozsudek nebude automaticky uznán a vykonán podle tohoto nařízení – si odpůrce v každém případě i nadále zachová určitou míru ochrany prostřednictvím svého místního soudu.

Závěry

48. Z výše uvedených důvodů navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl na otázku položenou Bundesgerichtshof (Německo) následovně:

„Článek 3 odst. 1 nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000 o úpadkovém řízení musí být vykládán v tom smyslu, že soudy členského státu, v němž bylo zahájeno úpadkové řízení, jsou příslušné rozhodnout o žalobě, kterou je z důvodu úpadku odporován určitý úkon a která byla podána proti osobě, jejíž místo bydliště nebo sídlo se nachází v jiném členském státě.“

32 — Body 44 a 45. Viz rovněž – v souvislosti s údajnými těžkostmi při uplatňování článku 2 Bruselské úmluvy na právní vztah spojený jen se smluvním a nesmluvním státem – velmi podrobné a vyčerpávající stanovisko generálního advokáta Légera ve věci C-281/02, body 177 až 216.